

Čitateljem v pouk in zabavo.

Brezžične oddajne postaje za stratosfero.

Razvoj brezžičnega brzojava ali radija napreduje malodane dnevno s tako nagljo, da se ne moremo napredku dovolj načuditi. Radio-iznajditelji so vrgli na trg takozvano »radio-sondo«, ki presega po svoji priprostosti in zmožnosti vse, o čemur so sploh kedaj sanjali na polju brezžičnega brzojava.

Radio-sonda obstoji iz avtomatično delujočega kratkovalovnega oddajnega aparata, ki ni večji kot škatla za smodke ter tehta par sto gramov. Ta aparat pritrdijo na balon iz gumija in ko se dviga v stratosfero ali izredne zračne višine, beleži med potjo višino ter temperaturo in oznanja oboje na zemljo — brezžičnim potom.

Kot nosilec oddajnika služi balon, ki je napolnjen z vodikom. Pri dviganju v stratosfero povečuje svoj obseg odgovarjajoče pojemajočemu pritisku zraka in sicer tako, da poseda v višini 20.000 metrov 90 kubičnih metrov vsebine. Dviganje še višje nego 20 km je omejeno na ta način, da se balon v omenjeni višini razpoči. V trenutku eksplozije se razgrne padalo, ki ponese oddajni radio-aparat nepoškodovan nazaj na tla. Pretežno večino oddajnikov zopet najdejo in jih izročijo taisti vremenski opazovalnici, koje naslov je zabeležen na aparatu. Na ta način javljena višinska temperatura ima to dobro, da jo oznanja balon že med dviganjem. Največje važnosti bo ta nova iznajdba za raziskovanje severnih krajev.

*

Zanimivosti iz ribjega sveta.

Različna barva rib.

Znano je, da menjavajo ribe barvo. Raznobojnost doseže riba na ta način, da širi ali manjša barvilo, ki ga imajo posamezne barvne celice. Menjavanje barvila se vrši ali enakomerno po celem telesu, ali pa je omejeno na poedine dele tako, da se vrstijo barve v pisanem redu. Včasih spremeni riba barvo trenutno, včasih rabi za to cele ure. Spreminjanje barve je odvisno od zunanjih ter notrajnih vplivov kakor: padanje temperature, bolečine, strah, prehrana itd. Najbolj vpliva na spremembo barve spolna razdraženost. Mnogo ribjih vrst razodeva za časa drsti čudovite barve, kar se posebno kaže na samcih, ki so ta čas mnogo bujnejše barve nego samice.

Riba prerok zime.

Švicarski ribiči so odkrili, da je postrv dober prerok zime. Ako pride mrzla zima, odloži drstnica ikre na najbolj globokih mestih v potoku. Tamkaj se voda manj razhladi, ikre niso v nevarnosti, da bi prišle ob popolnem zamrznjenju na suho. Če bo sledila mila in deževna zima, odloži postrv ikre blizu brega, v luknje in zatoničke, da jih zavaruje pred močnim curkom, ki bi

nastal ob deževju ali tajanju snega. — Isto kar trdijo ribiči o postrvi, pravi kmet o žabi: če bo suša, zležejo žabe jajčeca daleč na sredino mlak, kjer ne bo usahnila voda; ako se obeta mokrotno leto, pustijo jajčeca ob kraju.

Nekaj o slepoti rib.

Oglepele ribe si pomagajo na poseben način z drugimi čutili. Krapu nadomesti za slušaj slepote vid okus. Po blatu riže in izmetava neužitno hrano. Enako postopa som. Slepi menek si pomaga z nosom. Če mu namreč zamašimo nosnice, si ne zna več pomagati in mora čakati z odprtim gobcem na morebitno hrano. Sposobnost čutil je pri ribah prav različna. V splošnem so navezane na gledanje one ribe, ki se hranijo podnevi, med tem ko sta pri ribah, ki se preživljajo ponoči, namesto vida razvita voh in okus. Mnogo je rib roparic, ki imajo po več čutil prav dobro razvitih.

Riba s štirimi očmi.

Akademija znanosti v Kaliforniji v Severni Ameriki je poslala v morje Tihoga Oceana poučno ekspedicijo pod vodstvom profesorja Crockerja. Ekspedicija se je vrnila z bogatim gradivom v San Francisco. Prinesli so seboj ribo s štirimi očmi, katero so našli po potokih srednjeameriške države Honduras. Riba plava točno pod vodno gladino in ima dvoje očes na zgornjem delu glave. S temi gleda po bližnjih žuželkah, ki letajo tik nad vodo. S parom očes izpod gobca si pa ogleduje plen, ki mu ga nudijo vodna tla.

*

Boj proti trgovini s sužnji.

Ob obali severne Avstralije, pri Portu Darwinu, prebiva še precej divjih plemen, ki se ukvarjajo s trgovanjem s sužnji. Ti domačini so prav revne pare in radi tega es pokorijo japonskim trgovcem z biseri, ki prihajajo pri stikanju za cenimi delavskimi močmi tudi k avstralskim divjakom. Kupujejo novorojence plemena Myallas za nekaj dinarjev. Ko je deca dosegla 10 let in postala po tamošnjih pojmi sposobna za delo, pridejo Japonci po poprej kupljeno živo blago in ga odpeljejo.

Skozi cele rodove se vleče trgovina s sužnji ob avstralski severni obali. Nekaj časa sem se je postavil nečloveškemu početju brezvestnežev po robu pater Gsell, vodja katoliških misijonarskih postaj po severnem delu Avstralije.

Misijonar Gsell se je izkrcał pred 23 leti na otoku Bathurst, ki je oddaljen od Port Darwina 155 km. Zadel je pri tamošnjih domačinih na odločen odpor proti katoliškemu nauku. Kljub odporu mu je po daljšem prizadevanju vendar uspelo, da je osnoval prav neznatno versko občino. Obstojala je prvotno izključno iz žensk, ki so se zatekle k njemu s svojimi otroki. Možje pokristjanjenih žen in otrok so hoteli s patrom obračunati.

Nekega dne je potoval misijonar po otoku. Izza grma je stopil preden do-

mačin in je zahteval z zapovedujočo besedo, naj mu takoj izroči 12letno deklico, ki je bila ena najbolj marljivih misijonarjevih učenk. Divjak je hrulil v patra: »Ona je moja žena in ti si mi jo vzela!« Ker je deklica še potrdila trditve domačina, se pater ni mogel ustavljati njegovim zahtevi.

A še isto noč po vrnitvi se je mala kristjana vrnila iz vasi na misijonišče z rano od sulice na nogi. Pol ure pozneje so obkolili vsi za orožje sposobni moški plemena Myallas misijonsko hišo. V svitu bakelj je spoznal pater, ki je stopil na sredino med trepetajoče ženske in otroke pred vrata, da so divjaki našemljeni za boj. Vihteli so sulice in krulili, da morajo odvesti deklico, ki je prekršila njihovo postavo. Pater je ponudil za dekleta pest tobaka in nekaj moke. Na ta način je postala takoj njegova sužnja in varna pred maščevanjem domačinov. Tale nakup ženske je bil začetek misijonarjeve pomožne akcije.

Pater je začel kupovati v bodoče dečo, pred vsem deklice in jih je rešil le na ta način suženstva rumenokožcev. Povprečna cena za enega avstralskega otroka ženskega spola znaša 2 funte šterlingov.

Pater Gsell je zbral na opisani način na misijonski postaji 124 nesrečnih avstralskih otrok, ki tvorijo katoliško kolonijo na otoku Bathurst. Če dosežejo mlade Avstralke 15. leto starosti, jih poroči pater po njihovi lastni izbiri s mladimi moškimi, ki že tudi pripadajo katoliški občini in naselbini.

Iz zemljepisnega pouka.

Učitelj: »Ali mi zna kateri narisati iz glave eno karto?«

Krčmarjev Lojzek: »O, jaz znam, g. učitelj.«

»Katero pa?«

»Križevega asa.«

Skrivalnica.

Kje je gozdarč?